

جامعه شناسی (۱)

پایه دهم

مدرس : خانم مریم یابنده چهارمی

Lm.yabandeh@hotmail.com

@2080ir

www.2080.ir

info@2080.ir

درس اول کنش‌های ما (آنچه انجام می‌دهیم) تهیه کننده: مریم یابنده جهرمی

موضوعات درس :

- کنش ما انسان‌ها چه ویژگی‌هایی دارد؟
- کنش ما چه آثار و پیامدهایی دارد؟

راهنمای استفاده از pdf :

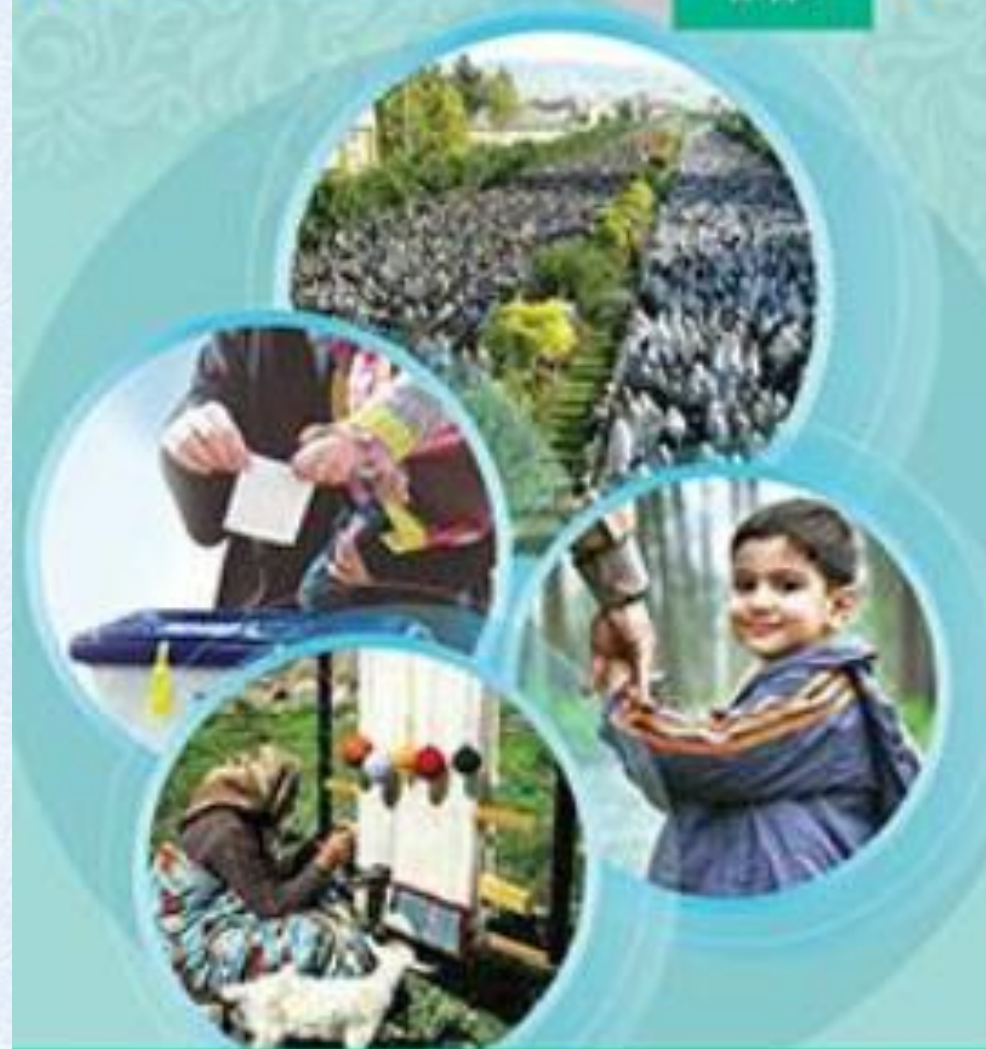
- مفایم پیش نیاز و معنای برخی از واژه‌های درس در اسلاید بعد توضیح داده شده است.
- سمت راست هر اسلاید تصویری از صفحه کتاب قرار دارد که بخشی از آن با خطوط نارنجی مشخص شده و در سمت چپ اسلاید همین قسمت جمع بندی و توضیح داده شده است.
- ممکن است بخش کوچکی از توضیحات آغازین یا پایانی یک اسلاید، مربوط به صفحه قبل یا بعد کتاب باشد.
- در اسلاید آخر یک آزمون از درس طراحی شده است.

جامعه‌شناسی (۱)

پنجم
برای دوره متوسطه

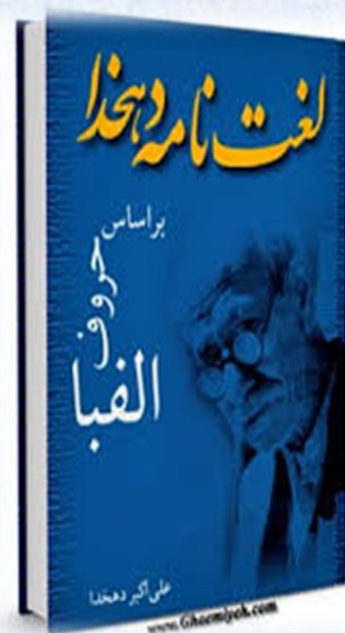
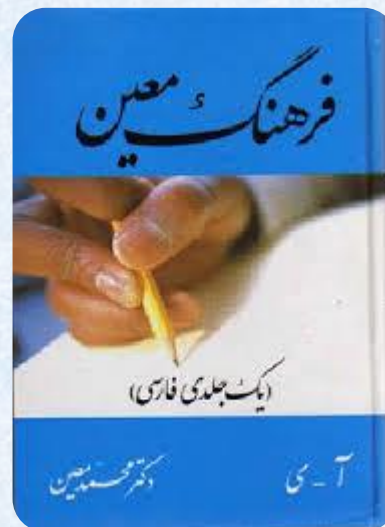
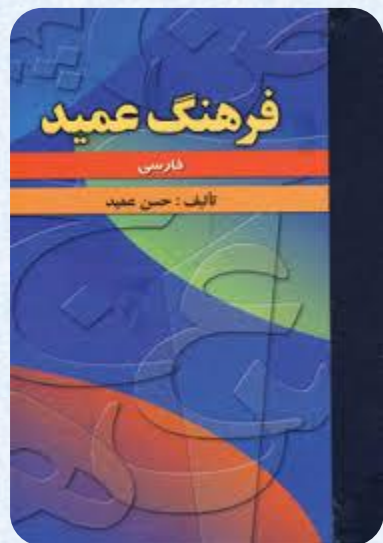
تالیف و تدوین:
طیبه سحر شادمان

۱۱۰۳۲۰

واژه نامه:

معنی	کلمه
بر خورد، رویارویی	مواجهه
نتیجه، بازتاب	پیامد
فکر، دقت	تأمل

در زبان فارسی برای فعالیت انسان از واژه‌های زیر استفاده می‌شود:
کار - عمل - فعل - رفتار - کردار - کنش و ...

در زبان فارسی برای انجام دهنده فعالیت‌ها از واژه‌های زیر استفاده می‌شود:
کارگر، کارمند، کارفرما، کارگزار، عامل، فاعل، کنشگر و ...

در علوم انسانی به فعالیتی که انسان انجام می‌دهند **کنش** می‌گویند .
به انجام دهنده کنش، **کنشگر** می‌گویند .

تفاوت فعالیت انسان با سایر مخلوقات این است که:
فعالیت‌های انسان آگاهانه، ارادی، هدفدار و معنادار است ولی فعالیت موجودات دیگر این ناآگاهانه و غریزی است.

درس اول کنش‌های ما (آنچه انجام می‌دهیم)

کنش ما انسان‌ها چه ویژگی‌هایی دارد؟

تمامی مخلوقات در جهان، کاری انجام می‌دهند:

هر ذره که هست، اگر غباری است در پردهٔ مملکت به کاری است

ماه به دور زمین می‌چرخد، ابرها حرکت می‌کنند، آب در جویبار روان است، درخت برگ و بار می‌دهد، خون در رگ‌های آدمی جریان دارد، کشاورز به کشت و زرع می‌پردازد و دانش‌آموز مطالب درسی را در ذهن مرور می‌کند. به نظر شما فعالیت‌های انسان چه تفاوتی با فعالیت مخلوقات دیگر دارد؟

ما پیاده روی می‌کنیم؛ شادی می‌کنیم؛ مسواک می‌زنیم؛ نماز می‌خوانیم و فعالیت‌های دیگری انجام می‌دهیم.

در زبان فارسی برای فعالیت‌های انسان، اسم‌های گوناگونی همانند کار، عمل، فعل، رفتار، کردار، کنش و ... وجود دارد و برای انجام دهندهٔ فعالیت، اسامی مختلف کارگر، کارمند، کارگزار، کارفرما، عامل و ... به کار می‌رود.

در علوم انسانی به فعالیتی که انسان انجام می‌دهد، «کنش» و به انجام دهندهٔ آن، کنشگر می‌گویند. کنش ویژگی‌هایی دارد که آن را از فعالیت مخلوقات دیگر متمایز می‌کند. به نظر شما این ویژگی‌ها کدام‌اند؟

وقتی می‌خواهید برای اولین بار از یک کالای پیچیده مانند تلویزیون یا تلفن همراه استفاده کنید، به دفترچهٔ راهنمای آن مراجعه می‌کنید. ولی پس از آن، دیگر سراغی از دفترچهٔ راهنما نمی‌گیرید؛ مگر اینکه مشکلی پیش بیاید، چرا؟

در جلسهٔ امتحان نشسته‌اید و شرایط مناسب محیطی، اجتماعی و فردی فراهم است. در چه صورتی، از پاسخ به پرسشی باز می‌مانید؟

فرد گرسنه‌ای به جزیره‌ای خالی از سکنه وارد می‌شود. او هیچ شناختی دربارهٔ مواد غذایی آنجا ندارد. به نظر شما این فرد برای رفع گرسنگی‌اش چه می‌کند؟

ویژگی های کنش عبارتند از:

آگاهانه است - ارادی است - هدفدار است - معنادار است .

کنش آگاهانه است یعنی :

کنش وابسته به آگاهی انسان است و بدون آگاهی انجام نمی شود.

مثلا برای صحبت کردن به یک زبان بیگانه باید نسبت به آن زبان آگاهی داشته باشیم.

نکته:

- تا آگاهی نباشد کنشی صورت نمی گیرد.

- کنش انسان ها همیشه براساس آگاهی صحیح صورت نمی گیرد.

- افراد در همه موارد به آگاهی موجود در کنش‌هایشان توجه ندارند و از آن با خبر نیستند.

کنش ارادی است یعنی :

کنش به اراده وابسته است و تا خواست و اراده انسان نباشد کنش انجام نمی شود.

مثلا ما به انجام کاری آگاه هستیم ولی تصمیم به انجام آن نداریم .

نکته:

فعالیت های غیر ارادی کنش محسوب نمی شوند مثلا ضربان قلب، گردش خون، بسته شدن ناخودآگاه چشم در مواجهه با خطر و... کنش محسوب نمی شوند؟ چرا؟

کنش، آگاهانه است. یعنی کنش وابسته به آگاهی آدمی است، به گونه ای که بدون آگاهی انجام نمی شود. سخن گفتن یک کنش است. اگر ما آگاهی خود را نسبت به کلمات و معانی آنها از دست بدهیم، از گفتار باز می مانیم. از این رو، فردی که به زبانی آگاهی ندارد، نمی تواند با آن زبان سخن بگوید.

بخوانیم و بدانیم

تا آگاهی نباشد کنشی صورت نمی گیرد. آیا کنش انسان‌ها همیشه براساس آگاهی صحیح صورت می گیرد؟ و آیا افراد در همه موارد به آگاهی موجود در کنش‌هایشان توجه دارند و از آن با خبرند؟ در حکایت زیر تأمل کنید:

روزی شخص بزرگی که از آشنایان سقراط بود با هیجان نزد او آمد و گفت: سقراط! می دانی درباره یکی از شاگردانت چه شنیده‌ام؟ سقراط پاسخ داد: لحظه ای درنگ کن! آیا کاملاً مطمئنی آنچه می خواهی به من بگویی حقیقت دارد؟ نه فقط شنیده‌ام.

سقراط گفت: پس واقعاً نمی دانی خبر درست است یا نادرست!

آیا آنچه می خواهی در مورد شاگردم به من بگویی خبر خوبی است؟ نه برعکس!

پس می خواهی خبر بدی بگویی که از آن مطمئن نیستی؟ حالا بگو ببینم آیا آنچه می خواهی به من بگویی برای من سودمند است؟ مرد پاسخ داد: نه واقعاً...!

سقراط از این پرسش و پاسخ‌ها نتیجه گرفت و گفت: اگر می خواهی چیزی را به من بگویی که نه حقیقت دارد، نه خوب است و نه حتی سودمند پس اصلاً چرا آن را به من می گویی!

حتماً برای شما پیش آمده که در انجام کاری، بر سر دو راهی قرار گرفته باشید. مانند اینکه پس از برگشت از دبیرستان، بهتر است ابتدا استراحت کنید و بعد تکالیف درسی خود را انجام دهید یا برعکس. قرار گرفتن بر سر دو راهی‌ها، یکی از ویژگی‌های کنش انسانی را نشان می دهد. آن ویژگی کدام است؟

کنش، ارادی است. کنش به اراده انسان وابسته است؛ یعنی تا اراده و خواست انسان نباشد، انجام نمی شود. پس برای انجام کنش، علاوه بر آگاهی، اراده انسان نیز ضروری است زیرا ممکن است فردی به کاری آگاه باشد؛ ولی تصمیم به انجام آن نگیرد. با توجه به ارادی بودن کنش، آیا فعالیت‌هایی مانند ضربان قلب، گردش خون، بسته شدن ناخودآگاه چشم در مواجهه با خطر و... کنش محسوب می شوند؟ چرا؟

فردی از میان جمع برمی خیزد و در و پنجره اتاق را باز می کند. اگر از او بپرسند چرا چنین کاری کردی، چه می گوید؟

کنش هدفدار است یعنی:

ما با قصد خاصی فعالیت خود را انجام می دهیم و برای انجام کنش دلیل داریم . هرچند ممکن است به هدف خود نرسیم.

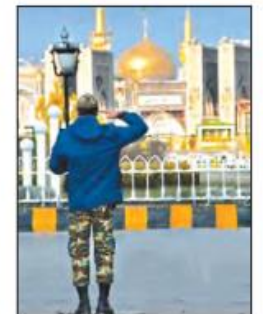
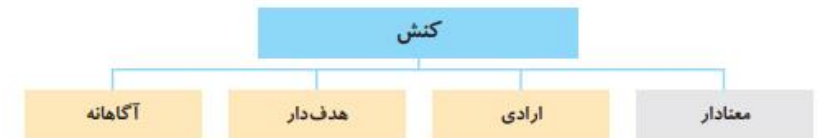
نکته:

انسان های مختلف در انجام کنش هایشان، هدف های یکسانی ندارند .

کنش معنا دار است یعنی:

انسان ها با توجه به معنای کنش، آن را انجام می دهند .

چون کنش انسان آگاهانه، ارادی و هدفدار انجام می شود پس معنا دار است دیگران زمانی می توانند به یک کنش پاسخ مناسب دهند که معنی آن را بدانند .

انسان ها در انجام کنش، به معنای آن توجه دارند.

- بوق زدن راننده، یک کنش است. درباره معنای مختلف آن با یکدیگر گفت و گو کنید.
- یک رسم رایج در منطقه یا محله زندگی خودتان بیابید و معانی آن را بیان کنید.

کنش ما چه آثار و پیامدهایی دارد؟

مدتی از شروع کلاس درس سپری شده است؛ همه غرق درس اند. ناگهان دانش آموزی در می زند و اجازه ورود می خواهد. به نظر شما کنش او چه تغییراتی در کلاس ایجاد می کند؟ درباره آثار و پیامدهای کنش او گفت و گو کنید. آیا می توانید آنها را دسته بندی کنید؟

از لقمان حکیم پرسیدند: حکمت از که آموختی؟ گفت: از نابینایان که تا جای نینند پای نهند!
سعدی در این بیان، چه چیزی را به ما توصیه می کند؟
به نظر شما شناخت آثار و پیامدهای کنش، چه اهمیتی دارد؟

هر کنشی آثار و پیامدهایی دارد. آیا پیامدهای کنش نیز همانند خود کنش، وابسته به آگاهی و اراده انسان هاست؟

برخی از معانی مختلف بوق زدن :

- ابراز شادمانی
- سلام و احوال پرسی
- دشنام و ناسزا
- اعلام خطر

برخی از رسوم و معانی آن در ایران:

- در میان زنان ترکمن رسم است بعد از ازدواج در زیر چارقدشان حلقه ای روی سر قرار دهند که به معنای متاهل بودن آنهاست.
- در میان برخی از عشایر خوزستان رسم است که پس از نوشیدن چای، استکان خود را وارونه در نعلبکی قرار دهند و معنای آن این است که دیگر میلی به نوشیدن چای ندارند.

آثار و پیامدهای کنش به دو دسته تقسیم می شوند:

۱. پیامدهای ارادی
۲. پیامدهای غیر ارادی

پیامدهای ارادی کنش دارای ویژگی‌های زیر است:

- این پیامدها به اراده افراد انسانی یعنی کنشگر یا دیگران وابسته است .
- این پیامدها از جنس کنش هستند و باید کنشگری آنها را انجام دهد.
- این نوع پیامدها احتمالی هستند یعنی ممکن است انجام شوند یا انجام نشوند .

پیامدهای غیر ارادی کنش دارای ویژگی‌های زیر است:

- این پیامدها به اراده افراد انسانی بستگی ندارد.
- این نوع پیامدها نتیجه طبیعی کنش هستند و لازم نیست کنشگری آنها را اراده کند.
- این نوع پیامدها قطعی هستند یعنی حتماً انجام می‌شوند.

در بسیاری از موارد انسان‌ها کنش‌های خود را با توجه به پیامدهای ارادی و غیر ارادی آن انجام می‌دهند و از انجام برخی کنش‌ها به دلیل پیامدهای نامطلوبشان خودداری می‌کنند.

برخی از پیامدهای کنش، به اراده افراد انسانی؛ یعنی خود کنشگر یا افراد دیگر وابسته است. به همین دلیل به آنها «پیامدهای ارادی» می‌گویند. این دسته از پیامدها، خودشان، کنش هستند و باید کنشگری، آنها را انجام دهد. دانشجویی کتاب درسی خود را مطالعه می‌کند و در پی آن؛ اولاً به پرسش‌های آزمون پاسخ می‌دهد؛ ثانیاً استاد متناسب با تلاش او، نمره می‌دهد. پاسخ به پرسش‌های امتحانی و نمره دادن استاد، پیامد ارادی مطالعه اوست که اولی به اراده خود او، و دومی به اراده استاد، وابسته است.

فردی سلام می‌کند. پاسخ دادن یا پاسخ ندادن سلام او پیامد ارادی کنش او محسوب می‌شود که به اراده جواب‌دهنده سلام، وابسته است.

اما همه پیامدهای کنش این‌گونه نیستند؛ یعنی به اراده افراد انسانی بستگی ندارند. به همین دلیل به آنها «پیامدهای غیرارادی» می‌گویند. این دسته از پیامدها، کنش نیستند که لازم باشد کنشگری آنها را اراده کند؛ بلکه نتیجه طبیعی کنش‌اند. وقتی شما در و پنجره‌ها را باز می‌کنید، هوای کلاس تغییر می‌کند. فردی که وضو می‌گیرد، دست و صورت او پاکیزه می‌شود.^۱ پیامدهای غیرارادی کنش انسان، قطعی است؛ یعنی حتماً انجام می‌شود، ولی پیامدهایی که به اراده انسان‌ها وابسته است، احتمالی است؛ یعنی ممکن است انجام بشود یا نشود. اگر افراد آن را اراده کنند، انجام می‌شود و اگر نخواهند، انجام نمی‌گیرد.

در بسیاری از موارد، آدمیان کنش‌های خود را با توجه به پیامدهای ارادی و غیرارادی آن انجام می‌دهند و از انجام برخی کنش‌ها به دلیل پیامدهای نامطلوبشان خودداری می‌کنند. چه خوب است که شما هم در کنش‌هایتان تأمل کنید و ببینید تا چه اندازه به این امر مهم توجه کرده‌اید.

■ پیامدهای کنش

۱- وضو سه اثر دارد: نظافت جسم، نشاط روح و تقرب و نزدیکی به خداوند متعال. امام رضا (ع)

فردی با اصرار بسیار از رسول اکرم ﷺ پند و اندرز می‌خواست.

پیامبر به او فرمود:

● «اگر بگویم به کار می‌بندی؟»

● بلی یا رسول الله!

پیامبر سه بار همین سؤال را از او پرسید و از او قول گرفت و توجه او را به مطلبی که می‌خواست

بگوید جلب کرد. پس به او فرمود:

«هرگاه تصمیم به کاری گرفتی اول در نتیجه و عاقبت آن کار فکر کن و بیندیش؛ اگر دیدی

نتیجه و عاقبتش صحیح است آن را دنبال کن و اگر عاقبتش گمراهی و تباهی است از تصمیم

خود صرف‌نظر کن!»

آب این جوی به سرچشمه نمی‌گردد باز بهتر آن است که غفلت نکنیم از آغاز

آدمی در گرو عمل خویش است یعنی: هویت و ارزش هر انسانی به اعمال بستگی دارد.

پیامدهای غیر ارادی	پیامدهای ارادی		کنش
	وابسته به اراده دیگران	وابسته به اراده کنشگر	
جلوگیری از فساد	مورد تایید قرار گرفتن	آرامش در محیط کار	رعایت حیا
احساس آرامش	الگو شدن برای دیگران	جلوگیری از درگیری	کنترل خشم

● «آدمی در گرو عمل خویش است» (سوره مدثر، آیه ۳۸)

● پیامدهای ارادی و غیرارادی هر یک از کنش‌های زیر را مشخص کنید.

پیامدهای غیرارادی	پیامدهای ارادی		کنش
	وابسته به اراده دیگری	وابسته به اراده کنشگر	
تندرستی	مورد تحسین دیگران قرار گرفتن	ورزش حرفه‌ای و ورزشکار حرفه‌ای شدن	ورزش کردن
آسیب و بیماری برای خود و دیگران	مورد نکوهش دیگران قرار گرفتن	ترک یا معنادار شدن به آن	سیگار و قلیان کشیدن
			رعایت حیا
			کنترل خشم

آزمون

۱- درستی یا نادرستی جملات زیر را مشخص کنید. ۷۵/۰ نمره

- الف) انسان‌ها همیشه کنش خود را بر اساس آگاهی صحیح انجام می‌دهند.
ب) انسان‌های مختلف در انجام کنش‌های خود اهداف یکسانی ندارند.

۲- هر یک از جملات زیر مربوط به کدام یک از ویژگی‌های کنش انسانی می‌باشد. ۱۰ نمره

- الف) عدم توانایی کودکان در حرف زدن در سنین زیر دو سال.
ب) فردی که با وجود اطلاع از کمبود آب در مصرف آن صرفه جویی نمی‌کند.
ج) فردی که برای تشخیص سردی و گرمی آب دست خود را در آن فرو می‌برد.
د) دانش آموزی که در کلاس به نشانه اجازه خواستن از معلم دست خود را بالا می‌برد.

۳- نوع پیامد کنش‌های زیر را مشخص کنید. ۷۵/۰ نمره

- الف) پاسخ به پرسش‌های امتحانی توسط دانش آموزان
ب) تغییر هوای کلاس به دلیل باز کردن پنجره
ج) نمره دادن معلم به برگه امتحانی دانش آموز

۴- در جاهای خالی کلمه مناسب بنویسید. ۱۰ نمره

- الف) تا نباشد کنشی صورت نمی‌گیرد.
ب) در علوم انسانی به شخصی که کنش را انجام می‌دهد می‌گویند.

۵- به سوالات زیر پاسخ کوتاه دهید. ۱۰ نمره

- الف) انسان‌ها به چه دلیل ممکن است از انجام برخی کنش‌ها خودداری کنند؟
ب) چرا راه رفتن در خواب کنش محسوب نمی‌شود؟

۶- پیامدهای ارادی و غیر ارادی کنش انسان را با یکدیگر مقایسه کنید. ۱/۵ نمره

۷- منظور از هدفدار بودن کنش چیست؟ ۱ نمره

خلاصه کنید

مطالب مهم درس را در قالب جمله یا گزاره بنویسید. در این قسمت مفاهیم اساسی را تعریف می‌کنید یا ارتباط آنها را دو به دو به دو نشان می‌دهید. - کنش، معنادار است.

مفاهیم اساسی

اصطلاحات و مفاهیم اساسی درس را در این قسمت بنویسید:
کنش،

آنچه از این درس آموختیم

در این قسمت می‌توانید جمله‌ها و گزاره‌هایی را که در قسمت «خلاصه کنید» نوشته‌اید با هم ترکیب کنید و در قالب یک بند بنویسید.
فرض کنید می‌خواهید مطالبی را که در این درس یاد گرفته‌اید به زبان و قلم خودتان به دیگران آموزش دهید. در کلاس نوشته‌های خود را بخوانید و با راهنمایی دبیر خود، بهترین آنها را انتخاب کنید و به نام نویسنده آن در کتاب خود بنویسید.